

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

De brexit toont het democratisch failliet van de EU [2]

Ja, Europa functioneert als ‘elite-project’ en splijt de samenleving

door *René Cuperus*

Senior wetenschappelijk medewerker bij de Wiardi Beckman Stichting en columnist bij *de Volkskrant*.

De brexit is een ramp. Niet alleen voor het Verenigd Koninkrijk, maar vooral voor het Europees project. De brexit betekent een grote afbladdering, een enorme reputatieschade voor Europa. Want het Verenigd Koninkrijk is niet zomaar een land. Tweede economie van Europa. Vermoedelijk het meest geglobaliseerde land van Europa. In elk geval is Londen als metropool mondialer dan Parijs en Berlijn bij elkaar. Het VK herbergt de beste Europese universiteiten, de hoogwaardigste en de laagwaardigste media, de grappigste humor en de beste popmuziek. Als halve anglofiel kan ik mij geen Europa zonder VK voorstellen, en wel ooit met Turkije en Oekraïne erin.

Veel problematischer zijn de achtergronden van het waarom van de brexit. Die zijn niet exclusief Brits. Integendeel. De krachten die tot de brexit hebben geleid, zijn dezelfde waaraan samenlevingen op het Europees continent zijn blootgesteld. Het Verenigd Koninkrijk kan men een verhevigde uitvoe-

ring van onszelf noemen. Wat de brexit overduidelijk heeft laten zien, is een tot op het bot verdeelde samenleving. Dat is de zogenoemde globaliseringskloof die hedendaagse samenlevingen uit elkaar scheurt. We zagen die kloof eerder dit jaar ook al bij de Oostenrijkse presidentsverkiezingen en bij ons eigen Oekraïne-referendum. En tevens in het opinieonderzoek van Maurice de Hond naar de steun voor een ‘nexit’. Als er nu een nexitreferendum kwam, zou 64 procent van de Nederlandse laagopgeleiden stemmen voor een vertrek van Nederland uit de EU, tegenover 28 procent van de hoger opgeleiden.

* * *

De globaliseringskloof verdeelt de samenleving grofweg in twee helften: een pro-establishmentkamp en een anti-establishmentkamp. Hoger opgeleide, internationaal georiënteerde jongeren staan tegenover sterk aan tradities gehechte, lager opgeleide ouderen. Vrouwen tegenover mannen. Bestuurspartijen tegenover protestpartijen.

De clash tussen globaliseringswinnaars en globaliseringsverliezers is in het VK scherper dan in een land als Nederland. De globaliseringskloof tussen Londen (massaal anti-brexit) en de oude afgedankte industriesteden in Noord-Engeland (massaal pro-brexit), tussen centrum en periferie, is zo goed als on-

overbrugbaar. Het vk is ook sterker dan landen als Frankrijk of Duitsland een post-industriële samenleving geworden. De City of London, met zijn belangenkongsi van financiële en politieke elite, heeft ook de brexit als volksofstand over zich afgeroepen.

Hetzelfde kan gezegd worden van de immigratie. Ook op dat gebied ligt in het Verenigd Koninkrijk alles net wat extremer dan bij ons. Vrij verkeer van personen is op zich een prachtig idee, maar niet in een Europa waar door permanente uitbreiding de sociaal-economische verschillen zo groot zijn geworden dat hele volkplantingen zijn gaan migreren. Engeland is door zijn taal (elke Litouwer wil een Engelse stage lopen) en neoliberale verzorgingsstaat buitenproportioneel overlopen door Oost-Europese migranten. In Zuidoost-Engeland spreken hele dorpen Bulgaars en Pools. De Europese Unie heeft daar niet met wijsheid en gezond verstand op willen corrigeren.

Zoals het 'eliteproject' Europa nu functioneert, zet het mensen tegen elkaar op en splijt het onze samenleving in hoog- en laagopgeleiden die tegenover elkaar staan. De Europese Unie wil niets weten van nationale eigenheid, vernietigt elk gevoel van democratische zelfbestemming, en tast de handelingsbekwaamheid van de nationale staat aan zonder daarvoor een geloofwaardig en fair Europees bestuur in de plaats te stellen. De eurocratie in Brussel heeft een Europese Unie tegen de nationale lidstaten ontworpen. Men heeft geen wijze balans nagestreefd tussen nationale democratieën en Europese samenwerking. Dat is fataal gebleken. We moeten stoppen met de fictie van de eenwording van Europa. Geen *ever closer union*. Om een brexitdomino-effect te voorkomen, is een reset van het Europees project nodig.

* * *

De globaliseringskloof raakt in het bijzonder de naoorlogse christendemocratische en sociaaldemocratische volkspartijen. Ooit waren zij de trotse steunberen van de naoorlogse politiek-maatschappelijke orde: verzorgingsstaat, rechtsstaat, Europese Gemeenschap, breed gedragen door hun achterban.

Ergens in de afgelopen decennia is door een complex geheel van factoren de vanzelfsprekende vertrouwensband tussen deze partijen en hun achterban aangetast geraakt. Een verhaal van afgeschudde ideologische veren, detraditionalisering, ontzielde professionalisering, en de keerzijde van emancipatiesucces: sociaaldemocratische dubbeltjes werden kwartjes; en vu-dubbeltjes maakten van 'kleine luyden' christendemocratische academici.

Uiteindelijk raakten de volkspartijen ontvolkt, in letterlijke zin: hoogopgeleiden verdrongen lager en middelbaar opgeleiden in politiek en civil society. 'Neoliberale' bezuinigingen op de verzorgingsstaat ondermijnden verder het vertrouwen in de voorheen verzuilde elites. Ontgoocheld en verraden bekeerden grote delen van de achterban zich tot niet-stemmers of tot links- en rechts-populistische protestpartijen.

De brexit heeft opnieuw laten zien hoezeer de EU een democratische splijtzwam is geworden, object van nieuwe klassenstrijd of cultuurstrijd tussen hoog en laag. De oude, naoorlogse volkspartijen van christendemocratischen en sociaaldemocratischen huize, nog steeds oppermachtige spelers in het Europees Parlement, komt een dwingende historische opdracht toe om de Europese Unie, weer vertrouwenwekkend te maken, ook voor niet-academische professionals. Daarvoor is het misschien nog net niet te laat.